

SCI-CONF.COM.UA

SCIENCE IN THE MODERN WORLD: INNOVATIONS AND CHALLENGES

**PROCEEDINGS OF VIII INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
APRIL 17-19, 2025**

**TORONTO
2025**

SCIENCE IN THE MODERN WORLD: INNOVATIONS AND CHALLENGES

Proceedings of VIII International Scientific and Practical Conference

Toronto, Canada

17-19 April 2025

Toronto, Canada

2025

UDC 001.1

The 8th International scientific and practical conference “Science in the modern world: innovations and challenges” (April 17-19, 2025) Perfect Publishing, Toronto, Canada. 2025. 688 p.

ISBN 978-1-4879-3790-4

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Science in the modern world: innovations and challenges. Proceedings of the 8th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Toronto, Canada. 2025. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/viii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-science-in-the-modern-world-innovations-and-challenges-17-19-04-2025-toronto-kanada-arhiv/>.

Editor

Komarytskyy M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: toronto@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua/>

©2025 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2025 Perfect Publishing ®

©2025 Authors of the articles

ТРАНСФОРМАЦІЯ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ: ПСИХОЛОГІЧНА ОЦІНКА

Шиделко Анна Володимирівна

к. соц. н., доцент,
доцент кафедри загальної та соціальної психології,
Навчально-науковий інститут управління, психології та безпеки,
Львівський державний університет внутрішніх справ

Полоз Аліна Миколаївна

здобувачка вищої освіти 2 курсу, спеціальності 053 «Психологія»
Навчально-науковий інститут управління, психології та безпеки,
Львівський державний університет внутрішніх справ

Анотація. У статті розглянуто психологічні аспекти трансформації сімейних цінностей в умовах війни. Проаналізовано зміни в сприйнятті родинних зв'язків, ролей та підтримки у контексті воєнного конфлікту. Окреслено основні виклики, з якими стикаються сім'ї під час війни, а також психологічні механізми адаптації та збереження сімейних цінностей. Представлено результати досліджень та практичні рекомендації щодо підтримки родин у кризових умовах.

Ключові слова: сім'я, сімейні цінності, психологічна оцінка, війна.

Війна є одним із найсильніших стресогенних чинників, що змінює життя кожної людини, особливо в контексті сімейних відносин. В умовах військового конфлікту родина стає не лише осередком безпеки та підтримки, а й простором значних випробувань. Психологічний вплив війни може трансформувати традиційні сімейні цінності, змінюючи пріоритети, ролі та рівень емоційної близькості між членами сім'ї. Розуміння цих змін є необхідним для розробки ефективних стратегій підтримки родин у кризових умовах.

В українському суспільстві війна суттєво вплинула на структуру сімейних відносин. Розлука, втрата, вимушена міграція та постійне перебування

у стані небезпеки змінюють психологічну динаміку сімейного життя. Саме тому дослідження психологічної оцінки сімейних цінностей у період війни є надзвичайно важливим для розробки ефективних підходів до психологічної підтримки населення та адаптації сімей до нових реалій.

Створення сім'ї – це особливий і значущий момент у житті людини. Сім'я є найціннішим надбанням, адже вона не просто об'єднує людей у спільноту, а й створює середовище підтримки, довіри та взаєморозуміння. Початки сімейного життя беруть початок у момент, коли двоє людей ухвалюють рішення будувати спільне майбутнє.

У складних умовах війни, що супроводжуються соціально-економічними потрясіннями, родина виконує роль фундаментальної опори. Взаємна підтримка, солідарність, обмін ресурсами та допомога між членами сім'ї сприяють збереженню стабільності в повсякденному житті та інколи навіть забезпечують безпеку.

Сім'я є однією з найдавніших і найбільш стійких соціальних інституцій. Відповідно до статті 3 Сімейного кодексу України, сім'я визначається як первинний осередок суспільства, до якого належать особи, що спільно проживають, ведуть спільний побут і мають взаємні права та обов'язки. Подружжя вважається сім'єю, навіть якщо вони змушені проживати окремо з причин навчання, роботи, лікування чи догляду за родичами. Дитина також є частиною сім'ї своїх батьків, незалежно від того, чи мешкає вона з ними. Формування сім'ї може ґрунтуватися на шлюбі, кровному спорідненні, усиновленні або інших законних підставах, що відповідають моральним нормам суспільства [1].

У науковій літературі питання впливу війни на сім'ю та сімейні цінності висвітлене недостатньо. Дослідники Ернест Берджесс та Джеймс Боссард зауважують, що військові конфлікти змінюють соціальну й демографічну поведінку чоловіків-учасників бойових дій і жінок, які залишаються вдома. Вони аналізують зміни у сфері шлюбів, розлучень і народжуваності. Американські соціологи Дж. Шваб, Дж. Айс, Дж. Стівенсон, К. Раймер,

К. Хаузер, Л. Граціано та інші [2] зазначають, що війни XX століття впливали на родини як безпосередньо, так і опосередковано. Втрати та розлука, труднощі адаптації до мирного життя, посттравматичний стресовий розлад – усе це позначається на стосунках у сім'ях, сприяє збільшенню кількості розлучень і зростанню ролі жінки в родині та суспільстві. Вчені підкреслюють, що війна прискорює процеси трансформації сімейного життя, які за інших обставин розгорталися б поступово.

Для українських родин найбільшим викликом стала збройна агресія Росії. Війна докорінно змінила умови життя українських сімей. Спочатку, у 2014-2015 роках, ці зміни зачепили переважно мешканців Донецької та Луганської областей, хоча відчутний вплив відбився на всьому населенні країни [3, с. 159-167]. З 24 лютого 2022 року повномасштабне вторгнення стало фактором, що трансформувало життя всієї нації та вплинуло практично на кожну родину.

Сім'я, яка виникла ще на ранніх етапах розвитку людства, пройшла через століття змін і адаптацій та продовжить існувати в майбутньому. Її еволюція тісно пов'язана з суспільними процесами та історичними подіями. Війна змусила кожного переоцінити життєві пріоритети, виявивши, що справжня цінність полягає не в матеріальному добробуті чи кар'єрних досягненнях, а в любові, підтримці, взаєморозумінні, дружбі та здоров'ї близьких людей [4].

Сім'я та сімейні цінності – це найважливіший фундамент, на якому будується життя будь-якої людини. Це принципи, переконання та норми, які формуються в сім'ї і визначають, які риси і які види поведінки є важливими та прийнятними для членів сім'ї. В сучасному світі в цілому, та в Україні зокрема, сімейні цінності можуть бути дуже різноманітними, оскільки вони відображають культурні, соціальні та індивідуальні впливи. Для української сім'ї в умовах війни особливу увагу відіграють наступні приклади сучасних сімейних цінностей:

1. Любов і підтримка. Підтримка у непростий час та емоційний зв'язок між членами сім'ї є основними цінностями, які підкріплюються любов'ю,

розумінням та емпатією.

2. Взаємоповага. Взаємоповага між членами сім'ї включає у себе повагу до індивідуальності, прав та думок кожного члена сім'ї.

3. Чесність та інтегритет. Чесність, відкритість та відповідальність є важливими складовими сімейних цінностей, що створюють довіру та взаємоповагу всередині родини.

4. Спільна відповідальність. Розділення відповідальності та спільна робота для досягнення спільних цілей є важливими аспектами сучасних сімейних цінностей.

5. Баланс між роботою та особистим життям. Забезпечення балансу між робочими та особистими зобов'язаннями для забезпечення якісного часу разом із сім'єю є важливою сучасною цінністю.

6. Розвиток та самовдосконалення. Підтримка особистого розвитку та навчання важлива для сучасних сімей, що допомагає кожному члену розвиватися та досягати свого потенціалу.

Ці та інші сімейні цінності є основою «здорового» психологічного клімату в середині сім'ї. Вони можуть змінюватися та їхня основна мета залишається незміною, оскільки полягає в забезпеченні здорових та щасливих сімейних відносин.

Події останніх років випробовують на міцність українські родини. Багато сімей роз'єднані через бойові дії на території України, дружини з дітьми змушені виїжджати зі сходу країни задля збереження життя і здоров'я, а чоловіки із заходу ідуть на схід задля захисту своєї країни та своїх родин.

В умовах війни постає проблема дистанційного існування сім'ї, коли її члени змушені довгий час перебувати на відстані один від одного. Це спричиняє трансформацію сімейних ролей, ускладнює взаємини між батьками та дітьми, породжує нестабільність і невизначеність у планах родини. Також значний вплив на емоційний стан усіх членів сім'ї мають стресові фактори, що можуть позначитися на їхньому психічному здоров'ї [5, с. 555].

Психологи зазначають, що фундаментальні уявлення про добро і зло, а

також основи соціальної поведінки формуються в людини ще в дитинстві. Саме в сімейному середовищі дитина засвоює моделі спілкування, вчиться взаємодіяти з близькими. Для того щоб сімейні стосунки були міцними, важливо виховувати дітей у любові, довірі та розумінні. Родина має підтримувати одне одного як у складні періоди, так і в моменти радості. Одним із найефективніших засобів збереження родинної єдності є сімейні традиції. Вони можуть бути різними, проте завжди сприяють зміцненню стосунків та згуртованості.

1. **Спільні чаювання.** Варто регулярно, хоча б раз на місяць, збиратися за одним столом у спокійній атмосфері, щоб обговорити події, новини та досягнення. Такі зустрічі формують повагу до старших, виховують у дітей почуття любові й турботи про рідних.

2. **Спільне дозвілля у вечірній час.** Настільні ігри (наприклад, шахи, лото чи «Мафія») допомагають членам сім'ї більше спілкуватися, відволікають від цифрових пристроїв і зовнішніх турбот.

3. **Екскурсії.** Організовані поїздки до цікавих місць – парків, музеїв, архітектурних пам'яток чи зоопарків – створюють спільні спогади та розширюють кругозір.

4. **Активний відпочинок.** Катання на велосипедах, роликах, ковзанах чи санчатах не тільки покращує фізичний стан, а й приносить радість усій родині. Спільні фізичні активності допомагають зняти стрес та підтримувати позитивний настрій.

5. **Сімейні подорожі.** Відпочинок на природі – відпочинок із наметами, риболовля, приготування їжі на багатті та співи біля вогнища - створює неповторну атмосферу єдності. Такі моменти залишаються в пам'яті дітей на все життя, допомагають дорослим відірватися від буденних турбот та відчути гармонію з природою.

Дотримання сімейних традицій не лише сприяє покращенню взаємин між членами родини, а й допомагає долати наслідки стресу та переживань, що виникають у складних умовах, зокрема під час війни.

Висновки. Отже, підсумовуючи таку актуальну тему на сьогодні, констатуємо, що сім'я є основою суспільства, джерелом моральних цінностей та підтримки, особливо у складні часи, такі як війна. Родина не тільки забезпечує емоційну стабільність, а й допомагає адаптуватися до нових викликів та долати всі труднощі. Війна змушує пристосовуватись до нових реалій, що включає розлуку, вимушене переселення та психологічний стрес. Не зважаючи на це, сімейні цінності, такі як любов, підтримка, взаємоповага, чесність та спільна відповідальність, залишаються основою міцних родинних зв'язків. Для збереження тепла та гармонії в середині сім'ї важливо розвивати традиції, які зміцнюють всіх членів, наприклад, спільні чаювання, дозвілля, екскурсії та ведення здорового способу дітей. Виховання дітей у любові та розумінні сприяє формуванню здорового суспільства. У результаті, незважаючи на всі труднощі, ми бачимо, як українські сім'ї продовжують зберігати свої цінності та адаптуватися до змін, що підтверджує їхню стійкість та значущість у житті.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ст. 3 Сімейного кодексу України від 10.01.2002 № 2947-III.
2. John J. Schwab M. D., John F. Ice M. D., Judith J. Stephenson M. S., Kathy Raymer M. D., Kris Houser M. D., Lisa Graziano M. D., et al. War and the family. STRESS HEALTH. Vol. 11. Iss. 1. 1995. P. 131—137. <https://doi.org/10.1002/smi.2460110121>.
3. Слюсар Л. І. Шлюб в Україні у демографічному вимірі: історія і сучасність / НАН України, Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи. Київ, 2021. 180 с.
4. Нові люди – нова країна. URL : <https://uain.press/articles/novi-lyudi-novakrayina-1565052>.
5. Шинкаренко І. Сім'я в умовах війни: психологічні, психосоціальні та психопатологічні проблеми. Науковий вісник ДДУВС. 2022. Спеціальний випуск № 2. С. 550-557.